

-Le Malentendu(The Misunderstanding)

Недоразбирање

Драма во 3 чина

Алберт Ками

превод
Ристе Петров

За моите приатели од театарот de lequière
Ликови во драмата

Слугата/Помошникот

Мајката

Марија — (жена на Јан)

Марта - (ќерка на мајката)

Јан — (случаен гостин)

Недоразбирање беше одиграна за прв пат во
театарот des mathurins, Парис, во 1944.

Први Чин

Вечер. Чиста, добро осветлено предсобље на еден на еден ан. Се е средено под конец.

Мајката: Тој ќе се врати.

Марта: Тој ти го кажа тоа?

Мајката: Да.

Марта: Сам?

Мајката: Неможам да кажам.

Марта: То не изгледаше како сиромав човек.

Мајката: Не, и никогаш не не праша за цената за престојот.

Марта: Тоа е добар знак. Обично богатите луѓе не патуваат сами. Навистина тоа ги отежнува работите. Треба со години да најдеш човек кој не само е богат туку исто така и самец.

Мајката: Да, ние сме имале толку многу шанси .

Марта: Тоа значи, навистина, дека ние навистина работиме залудно. Ова место е често пусто. Сиромашните кој доаѓаат тука никогаш не остануваат долго, и е сосем ретко да наминат богаташи.

Мајката: Не мрмори за тоа, Марта. Богаташите исто така бараат поголема работа.

Марта [гледајќи ја попреку] : Но тие плаќаат добро.[кратка тишина.]
Кажи ми, мајко. Што е со тебе? Скоро имам приметено како да не си при себе.

Мајката: Уморна сум. Само морам долго да одморам.

Марта: Слушај, мајко. Јас можам да се справам со работата што ја работиш сега. Впрочем ќе можеш да земеш неколку слободни денови.

Мајката: Тоа не е одмор на кој посочив. Ох, јас само мислам дека е само фантазија на една старица. Мечтаем само за мир – да можам да потчинам малку. [се потсмешнува помалку] знам дека звучи смешно, Марта, но некои пландевниња се чувствувам ко да си зборувам сама на себе си.

Марта: Ти не си толку стара, мајко, ти не си стигната до таму. И, како и да е, јас морам да ти кажам дека можеш подобро.

Мајката: Секако дека само се шегував, драга моја. Сите сме исти . . . на крајот на нечиј живот, не лоша идеја да се сочиш со тоа. Секој неможе да биде во движење, како што си ти, Марта. И не е природно за жена на твоја возраст. Јас знам многу девојки кои ти се генерација, и тие мислат само за задоволство и авантури.

Марта: Задоволствата и авантурите се ништо во споредба со нашите, нели се согласуваш, мајко?

Мајката: Подобро да не зборувам за тоа.

Марта [замислено]: Навистина некој ќе си помисли во овој век некои зборови ќе го навредат некој.

Мајката : Што може да те загрижува, се приметуваш од твоето однесување? Но тоа не е важно. Тоа што мислев да кажам е, сакам да те видам сега па и повторно да се смееш.

Марта: Па се смеам понекогаш, ти се колнам.

Мајката: Навистина? Јас те немам никогаш видено.

Марта: Тоа е дека се смеам во спалната, кога сум сама.

Мајката [гледајќи ја одблизу]: Какво грубо лице имаш, Марта!

Марта [приближувајќи, се пополека]: Ах, сега не ти се допаѓа ни како изгледам?

Мајката[после кратка тишина, уште гледајќи ја]: се запрашувам . . .
Да, мислам дека имаш

Марта[емоционално]: Мајко, неможеш ли да разбереш? Некогаш имавме пари, да се спасиме од оваа запустена долина, еднаш можевме да му речеме довидување на овој ан и на овој проклет град каде што секогаш врне, еднаш засекогаш ќе ја забораевме оваа земја на сенки. Ах, тогаш, кога моите соништа ќе се оствареа, ќе живеевме покрај море, тогаш ќе ме видиш како се смеам. Занесреќа потребна си многу пари да може да си ја допуштиме да живееме покрај море. Затоа не смееме да се плашиме од зборови, затоа не смееме да се посрамотиме пред човеко кој ќе дојде тука да престојува. Ако е доволно богат, можеби ќе можам да си го допуштам тоа со него.

Мајката: Ако е доволно богат, и ако е самец.

Марта: Истотака. Тој мора да биде сам со себе. Дали зборуваше многу, мајко?

Мајката: Не, тој проговори малку.

Марта: Кога праша за својата соба, дали забележа како изгледаше.

Мајката: Не. Мојот вид е за никаде, знаеш, јас не му го погледнав лицето. Јас од искуство научив дека е полошо да се гледа одблизу. Полесно е да се убие тоа што не го знаеш. [кратка тишина.] Таму! Тоа ќе те задоволи. Ти неможеш да кажеш дека се плашиш од зборови.

Марта: Да, и сакам така да биде. Јас немам користено интриги. Криминал си е криминал, и секој треба да знае што прави. И, според тоа што го кажа, се гледа дека ти си имала на ум тоа што го кажа за патникот.

Мајката: Не, јас ниогаш не кажав дека го имам на ум. Тоа од навика си го кажав.

Марта: Навика? Но ти рече самата дека тие шанси ретко доаѓаат.

Мајката: Секако. Но навиката почнува со втор криминал. Со првото нешто почнува, но нешто завршува. Тогаш, исто, додека ние имамавме можности, тие беа распространети со годините, и меморијата помага да се натрупаат тие навики. Да, навиката е посилна од мене и ги отргна очите од тој човек кога разговара со него, од некаде се убедив дека тој го има погледот на жртва.

Марта: Мајко, ние мора да го убиеме.

Мајката [со потивок глас] : Да, изгледа дека треба.

Марта: Ти го кажа тоа на интересен начин.

Мајката: Јас сум уморна, тоа е се. Како и да е, јас сакам овој да биде последниот. Особено е измачувачки да се убива. И, навистина ми е гајле каде ќе умрам – дали покрај море или тука, во средоземието – И се надевам исто така дека ќе преминем заедно, моментот заврши.

Марта: Навистина ќе биде така – каков славен момент ќе биде тоа! Затоа, расположи се, мајко, нема многу што да се стори. Знаеш добро нема прашања за убиства. Тој ќе си го испие својот чај, и се додека е жив не ќе го пренесеме до реката. Некој ден, многу подоцна ќе го најдат набиен во вирот, покрај другите кој ја немаа неговата среќа и се фрлија со отворени очи внатре. Се сеќаваш претходната година кога ние гледавме како ги поправаа браните, и како ти рече дека нашето страдање е најмало, и дека ти ќе се успокоиш скоро и ќе видиш што јас нема да видам никогаш.

Мајката: Да, Марта. И тоа беше вистина, што кажа за “нашата”. Јас сум среќна што мислиш дека тие не страдаа. Навистина, тоа е едвај злочин, само еден начин на интервенција, отпукнување на прстите дадено на непознати животи. И тоа е сосем вистина,

според сликата, животот е доста посуров од нас. Навистина затоа и јас неможам да се чувствувам виновно. Јас само можам да се чувствувам уморно.

[Стариот слуга влегува. Седнува позади шанкот и останува таму, не се ни мрда, ни па зборува, се додека не влезе Јан]

Марта: Во која соба ќе го сместиме?

Мајката: Во било која, само да е на првиот спрат.

Марта: Да, минатиот пат се помачивме кога имавме прелетување од две скалила [за првпат седнува] Кажи ми, мајко, дали е вистина дека на брегот песокот е толку жежок што ти ги гори нозете?

Мајката: Как што знаеш, Марта. Јас никогаш не сум била таму. Но ми имаат кажано дека сонцето гори се таму.

Марта: Имам прочитано во книга дека дури ги гори и душите на луѓето и им дава отсјај на телата како злато но всушност се шупливи, нема ништо останато внатре.

Мајката: Тоа ли те тера да одиш таму?

Марта: Да, мојата душа е мојот чувар, а мене ми е веќе смачено. Јас сакам да бидам во државата во која сонцето го убица секое прашање. Јас тука не припаѓам.

Мајката: За жал ние имаме многу пред тоа да се случи. Секако, кога ќе заврши, јас ќе дојдам таму со тебе. Но јас не сум како тебе, јас го неам то чувство да одам таму каде што припаѓам. После одредена возраст секој знае дека нема место за криење никаде. Всушност има нешто да се кажи за оваа грда куќа од цигли која ја направив дом и ја наполнив со мемори, има моменти кога може да се заспие во неа. Но, природно тоа не значи ништо, исто, и да можам јас да спијам и заборавајќи на се.

[таа станува и се движи кон врата.] Епа, Марта, се е spremно [застанува.] Ако навистина вреди трудот.

[Марта ја гледа како таа излегува. Тогаш таа, исто, така излегува од друга врат. За неколку моменти слугата е на сцената. Јан влегува, застанува, гледа наоколу во собата, и гледа како стариот човек седи позади шанкот.]

Јан: Има ли некој? [Старецот се свери во него, станувајќи, поминувајќи преку сцената, и излегува надвор. Марија влегува. Јан се вртка околу неа.] Знали ти ме следеше!

Марија: Прости ми, неможев да се воздржам. Јас можеби нема да останам долго. Те мола самоо погледни го местото каде што ќе те оставам.

Јан: Некој може ќе дојде, ти ако си тука ќе ги наруши моите планови.

Марија: Те молам дозволи ми да кажам кој си ако дојде некој. Знам дека несакаш, но [Тој се врти исплашено настрана. Кратка типина. Марија ја разгледува собата.] Значи ова е местото?

Јан: Да. Таа врата е онаа од која излегов, пред дваесет години. Мојата сестра беше мало девојче. Таа си играше во тоа ќоше. Мајка ми не дојде ни да ме бакне. Тогаш си помислив дека не ни и беше важно.

Марија: Јан, Јас неможам да поверувам дека тие неможеа да те препознаат, барем таа можеше.

Јан: Можеби. Сепак, дваесет години оделување прави разлика. Животот продолжил откако си отидов. Мојата мајка остарела, нејзиниот вид ослабнал. Јас тешко ја препознав самиот.

Марија [со нетрпение]: Јас знам. Ти кога влезе, и рече “Добар ден”, ти седна. Оваа соба не беше како таа што ја паметиш.

Јан: Да, мојата меморија си поиграла со мене. Тие ме примија без да речат збор. Јас ја добив криглата пиво која ја побарав. Јас бев погледнат, но не и виден. Се беше потешко одколку што очекував.

Марија: Ти добро знаеш дека не требаше да биде тешко, ти требаше само да зборуваш. На вакви настани секој вика “Јас сум” и тогаш си тече како вода.

Јан: Вистина. Но јас замислував – секакви нешта. Исто така очекував пречекување како син бегалец. Всушност мене ми беше дадена кригла пиво, во замена за наплата. Тоа ме онеме, и мислата дека треба да ги оставам нештата сами да се средат.

Марија: Немаше ништо да се случи. Тоа беше уште една од твоите идеи – и збор ќе беше доволен.

Јан: Тоа не беше моја идеја, Марија, тоа беше силата на ситуацијата. Има уште, мене не ми се брза. Јас дојдов тука да им ги донесам моите пари и ако можам, некоја среќа. Кога дознав за смрта на таткоми јас разбрав дека моте должности е насочена кон овие две жени, и како произво на тоа. Јас ќе го направам тоа што е правилно да го направам. Но тоа не е толку лесно како што мислат луѓето, и е потребно време да се промени еден станец во син.

Марија: Но зошто не дозволиш да а знаат вистината еднаш? Има ситуации во кои нормалниот начин на дејствување е најдобар. Ако некој сака да го препознаат, тој почнува кажувајќи си го неговото име, тоа го знае секој со здрав разум. Како ќе очекуваш да не се однесуваат со тебе како со странец ако се претставуваш како странец? Не, драг, има нешто . . . нешто убинствено за ова што го правиш.

Јан: Ајде, Марија! Не е толку сериозно. И, пречејќи ти тебе, се оди по планот. Јас че ја зграбам оваа можност и ќе погледнам каква е состојбата како странец. Тогаш јас ќе имам подобра слика како да ги усреќам. Покрај то, јас ќе најдам некој начин з да ме препознаат. Само зависи од еден збор.

Марија: Не, ова е единствениот начин, и секој обичен смртник ќе рече “Јас сум” и ќе го остави срцето да зборува.

Јан: Срцето не е толку едноставно.

Марија: Но користи едноставни зборови. Сигурно ти е тешко да кажеш “јас сум син ти. Ова е мојата жена. Ние живееме со неа во земја која и двајцата ја сакаме, земја со бескрајни зори покрај морето. Но нешто фали за да биде целосно, а тоа сте вие.

Јан: Небиди неправедна, Марија. Мене не ми требаат, но сватив дека можеби на нив сум им потребен јас, и мажот не живее сам.

[Кратка тишина. Марија поледнува на страна]

Марија: Можеби си во право. Извини за тоа што го реков. Но јас се посомневав бидејќи одкако сме дојдени во оваа земја не видов ниту една насмевка на твоето лице. Оваа Европа твоја е толку тажна. Откако сме во твојата Европа ти си толку тажен. Откако сме тука, јас те немам видено да се смееш, и, за мене, јас можам да ги почувствувам моите нерви како се на прагот на кинење. Зошто ме натера да ја напуштиме мојата држава? Ајде да си одиме Јан, ние не можеме да најдеме среќа тука.

Јан: Ние не дојдовме за среќа тука. Ние имавме веќе среќа.

Марија [страсно]: Тогаш зошто не си задоволен со тоа?

Јан: Среќата не значи се, постои и должност, исто. Мојата беше да се вратам кај мојата мајка и во мојата земја. [Марија прави гримаса на негодување и е пред давање одговор. Јан ја погледнува. Се слушаат чекори]. Некој доаѓа. Те молам оди, Марија.

Марија: Не, неможам, неможам ! Не сега, никако!

Јан [додека се доближуваат чекорите]: Оди таму. [Тој полека ја бутка кон задната врата. Стариот слуга поминува низ собата без да ја забележи Марија, и излегува од другата врата.] Сега, оди си еднаш. Ќе видиш, среќата е на моја страна.

Марија: Те молам пушти ме да седам. Ти ветувам нема да кажам ни збор, само ќе седам додека да те препознаат.

Јан: Не. Ти ќе ме издадеш

[Таа се трга на страна, потоа се враќа назад и го гледа во очите]

Марија: Јан, ние сме во брак веќе 5 години.

Јан: Да, скоро 5 години.

Марија[спуштајќи го погледот]: И ова ќе биде прва ноќ оделени.

[тој не кажува ништо и таа го подигнува погледот, сверејќи се во него.]

Јас секогаш сакав се тоа што претставуваше ти, дури и она што не го разбирав, и јас сега навистана не сакам да бидеш друг освен ти себе си. Јас не сум проблематична сопруга, нели? Но тука јас сум исплашена од празниот кревет во кој ти ме испраќаш, и се плашам да, исто, да не ме заборавиш.

Јан: Сигурна си дека можеш да и веруваш повеќе на мојата љубов повеќе од тоа?

Марија: Јас не и верувам. Покрај твојата љубов тука се и твоите соништа – или твоите должности. Тие се едното исто. Тие Тие ме одземаат толку често од мене, и во овие моменти исто е како да си на одмор од мене. Но јас неможам да го прифатам овој одмор од тебе. [таа го притиска он себе си, липајќи], оваа ноќ без тебе – оу, јас никогаш нема да можам да ја издржам!

Јан [притискајќи ја силно]: Но ова е детско, моја драга!

Марија: Секако дека е детско. Но . . . но ние бевме толку среќни таму, не е моја вина ако овие ноќи во оваа држава ме преплашуваат. Јас не сакам да сум сама ноќва.

Јан: Но ти потруди се да ме разбереш, моја драга, јас ветив, и тоа е најважно

Марија: Што вети?

Јан: Ветувањето кое си го ветив себеси дека еден ден ќе разберам дека сум и потребен на мајка ми.

Марија: Ти имаш друго ветување да го исполниш.

Јан: Имам?

Марија: Ветувањето кое го вети кога го спој мојот живот со твојот.

Јан: Но сигурно ќе можам да ги одржам двете ветрувања. Тоа што јас прашувам од тебе не е ништо ужасно. Ни пак ништо повеќе од мал каприц. Само една вечер и една ноќ само да ја запознаам ситуацијата тука, да ги запознаам подобро овие две жени кој се драги кон мене, и да а осигурам нивната среќа.

Марија [климајќи ја главата]: Одедувањето секогаш им значи на многу луѓе кој се сакаат – со правиот начин на сакање.

Јан: Но, ти романтично мало суштество, ти добро знаеш колку добро те сакам со правиот начин на сакање.

Марија: Не, јан. Мажите не знаат правата љубов каква е. Нема ништо што ги задоволува. Тие секогаш сонуваат соништа, создаваат нови должности, нови држави и нови домови. Жените се различни, тие знаат дека животот е краток и дека мораат да сакаат една личност и стравува од разделба. Кога еден сака нема време за соништа.

Јан: Но, навистина, драга, да не прувеличуваш? Тоа е само едноставно нешто што го правам, се обидувам да воспоставам контакт со мајка ми, на и помогнам и да ја усреќам. И за моите соништа и должности, ти ќе мораш да ги проголташ такви какви што се. Без нив јас сум само сенка од себе си, секако дека ти ќе ме сакаше помалку без нив.

Марија [вртејќи му грб нагло]: Оу, јас знам дека можеш да ме надмудриш, ти секогаш наоѓаш добра причина за се што сакаш да направиш. Но јас одбивам да те слушам, јас ги исклучувам ушите кога зборуваш со твојот специјален глас кој јас добро го познавам. Тоа е гласот на твојата самотија, не твојата љубов.

Јан [стоејќи покрај неа]: Ајде да не зборуваме за ова сега, Марија. Се што барам од тебе е да ме оставиш сам, за да можам да

расчистам неколку работи во мојата глава. Навистина не е толку ужасно, или претерано, јас да спијам под ист кров со мојата мајка. Господ ќе го пресуди другото и тој знае исто, со оваа постапка нема да те заборавам. Едноставно – никој неможе да биде среќен во прогонство или отуѓен. Никој неможе да остане странец целиот свој живот. Тоа е навистина вистина дека човек бара среќа, но исто тој мора да го најде вистинското место во светот. И јас верувам дека враќајќи со во мојата држава, јас ги правам среќни оние кој ги сакам, че ми помогне да го постигнам ова. Јас не го гледам поразлично

Марија: Сигурен си дека без овие . . . овие компликации? Не, Јан. Јас се плашам ти се движиш во погрешната насока во врска со ова.

Јан: Ова е правиата насока, бидејќи ова е единствениот начин со кој ќе донзаам дали тие соништа беа добри или не.

Марија: Се надевам дека ќе си сторил добро. Но јас имам еден сон – од таа држава во која ние бевме среќни заедно и само една должност - кон тебе.

Јан [прегрнувајќи ја]: Дозволи ми да биде по мое, драга. Јас ќе најдам начин да го вклопа сето ова во ред.

Марија [со наплив од емоции]: Тогаш следи си ги соништата, драги. Ништо не е важно, ако јас продолжам да те сакам. Често јас ќе бидам несреќна додека ме држиш во твоите прегратки. Јас ќе го чекам моментот, јас ќе чекам кога ќе се симнеш на земја, и тој час. Што ме прави несреќна денес е тоа, што иако јас сум доста сигурна во твојата љубов, јас сум помалку сигурна дека нема да ми дозволиш да седам со тебе. Затоа љубовта на мажите е толку сурова, толку трогателна. Они немжат да се спречат себе си во оставањето на тоа што го вреднуваат најмногу.

Јан [држејќи и го лицето помеѓу рацете, и смејќи се]: Доста вистинито, драга. Но те молам! Погледни ме! Јас не сум во

опасност, како што ти се плашиш, Јас го изведувам мојот план, и знам дека се ќе биде во ред. Ти не ми веруваш само една мој со мојата мајка и мојата сестра, тука нема ништо за загрижување, или има?

Марија [ослободувајќи се]: Тогаш довидување! И нека мојата љубов те штити од лошо. [Таа оди кон врата, со рацете во клопче пред неа] Гледаш колку сум сирмава, тие се празни! Ти – ти продолжуваш со авантура. Јас можам само да чекам. [После момент од двоумење таа излегува. Јан седнува. Марта влегува]

Јан: Јас морам да кажам, твојот слуга е многу горд човек.

Марта: Ова е првиот пат кога слушам жалба за него. Тој секогаш ги исполнува своите должности доста задоволително

Јан: Оу, јас не се жалев. Јас си помислив дека не се однесува прикладно. Да не е глупав?

Марта: Не е тоа.

Јан: Ах! Тогаш тој не зборува.

Марта: Колку може најмалку и само тогаш кога е потребно.

Јан: Како и да е, тој не изгледа не ни слуша.

Марта: Не до толку дека не слуша, тој слуша лошо. Сега морам да ве прашам за вашето име и крстеното име.

Јан: Хасек, Карл.

Марта: Само Карл?

Јан: Да.

Марта: Дата на раѓање и место?

Јан: Јас имам триесет и осум.

Марта: Да, но каде сте?

Јан [после мало двоумење]: Оу, во . . . во Бохемија.

Марта: Професија?

Јан: Немам.

Марта: Некој мора да е многу богат или многу сиромав за да патува и да не работи.

Јан [смешкајќи се]: Јас не сум многу сиромав, поради повеќе причини, јас само сум задоволен.

Марта [со различен тон]: Ти си чех, претпоставувам?

Јан: секако.

Марта: Сегашно живеалиште?

Јан: Во Бохемија.

Марта: Дојде од таму тука?

Јан: Не, јас дојдов од југ [Таа го гледа зачудено.] Преку морето.

Марта: А, да [после долга тишина] Дали одиш таму често?

Јан: Доста често.

Марта [Таа изгледа изгубена во мисли за некој момент додека да продолжи]: И каде ќе одиш следно?

Јан: Сеуште немам одлучено. Ќе зависи од многу работи.

Марта: Тогаш претпоставувам ќе останете тука?

Јан: Незнам. Зависи од тоа што ќе најдам тука.

Марта: Тоа не е важно. Те очекува ли некој?

Јан: Не, никој не ме очекува?

Марта: Имате ли документи за идентификација, се надевам дека имате?

Јан: Да, можам да ви ги покажам.

Марта: Не е проблем. Само треба да заведам дали имате идентификација или пасош.

Јан [го вади пасошот од својо џеб]: Имам пасош. Еве го. Ќе го погледнете?

[Таа го зема, но бидејќи нејзините мисли лутаа на друго место, таа го држи во раката и го враќа назад.]

Марта: Не, задржи го. Кога сте таму, дали живеете блиску до морето?

Јан: Да.

[Таа станува, се мисли да ги тргне книгите на страна, тогаш се премислува и ги држи отворени пред неа.]

Марта [со ненадејна суровост] : Ах, јас забораив. Имате фамилија?

Јан: добро, имав еднаш. Но ги оставив пред многу години.

Марта: Не, мислев, женети сте?

Јан: Зошто го прашувате тоа? Во друг хотел ме немаат прашано вавко прашање.

Марта: Едно од прашањата дадено од полиција.

Јан: Вие ме изненадивте . . . . Да, оженет сум. Не го приметивте мојата бурма?

Марта: Не, не приметив. Не е моја работа да гледам во вашите прсти. Јас сум тука да го потпишам формуларот за сместување. Адреса на вашата жена, ве мола.

Јан: Доборо, таа . . . фактички, остана, во нејзината земја.

Марта: Ах! Многу добро. [ја затвора книгата/дневникот] Да ви донесам нешто да се напиете, додека ви ја подготвуваме собата?

Јан: Не, ви благодарам. Не, ако не ви пречи, јас ќе бидам тука. Се надевам нема да ви пречи.

Марта: Зошто би ми пречело? Ова е предсобљето, само за муштерии е.

Јан: Да, само понекогаш човек сам себе си смета и може да биде поголемо сметално него група од луѓе.

Марта [грижејќи се за собата]: Зошто? Јас не планирам да си го трошам времето со муабетење. Јас немам време за оние луѓе кои доаѓаат тука да се прават глупави – тоа требаше да го погодите. Тукашните го знаат тоа, како и да е, и вие ќе видите скоро дека ова е многу тивок ан, и ќе ја имате таа тишина на располагање. Скоро никој не доаѓа.

Јан: То сигурно не е добро за бизнисот.

Марта: Ние може немаме многу муштерии, но во мирувањето надополнување, и мирот е нешто што неможе да се плати превисока цена. И не заборавај еден добар муштерија е подобар него кружечки муштерии, така да ние го чекаме – правиот муштерија.

Јан: Но . . . . . [Тој се двоуми] Не е вашиот живот тука малку едноличен повремено? Дали вие и вашата мајка се осеќате малку осамени?

Марта [движејќи се гневно низ собата]: Јас одбивам да одговорам на овие прашања. Вас тие не ве засегаат и тоа требаше да ви биде јасно. Јас за сега можам само да ве преупредам за да ви покажам како стојат работите. Како гостин на овој ан ги имате правата и привилегиите на гостин, ништо повеќе. Сепак, не се плаѓете, вие ќе го добиете целосното внимание кое ви прилега. За вас ќе се погрижиме сосем коректно и ќе бидете позитивно изненадени и во случај да се пожалите од вашата рецепција тука. Но јас неможам да разберам зошто вие имате причина да сте загрижени за причините за задоволство. Затоа вашето прашање не е на место. Тоа нема никаква поврзаност со вас или со вашата осаменост, само вие не треба да бидете проблематични и да не ни предизвикувате преголем неред. И покрај тоа вие сте само гостин. Ти можеш да ги искористиш твоите права. Но несмееш да ги пречекоруваш.

Јан: Ви се извинувам. Немав намера да ве навредам, напротив само сакв да ви ја покажам мојата добра намера, се чувствував дека не сте толку одалечени едни од други колку што вие мислите, ништо повеќе од тоа.

Марта: Јас гледам дека морам да се повторам себе си во врска тоа што го реков. Неможе да има прашање кое би ме навредило или не би ме навредило. Бидејќи вие изгледате посветени на својот став дека немате право на тоа, јас да ви ги појаснам работите. Јас можам да ве осигурам дека асн не сум фрустрирана. Само што вашиот интерес, вашиот и мојот, треба ние да иамаме одредена дистанца. Ако вие настојувате да зборувате со такви намери да станете нешто повеќе од гостин, нема друго решение, ние ќе мораме да ве одбиеме и вас и вашиот престој. Но ако вас ова вие јасно, јас сум сигурна дека ќе ви биде, дела овое две жени кои вие даваат соба за престој во нивниот хотел немаат никаква должност да се однесуваат со вас како со пријател во замена за зделка, воедно сето ова да биде изведено во потполен ред.

Јан: Јас се согласува во целост, ова беше неопростливо, јас сакав да ви оставам само добар впечаток, но јас неуспеав навремено да го сватам тоа.

Марта: Оу, нема поголемо зло кое може да се стори. Вие не сте првите кои сте пробале да ја пречекорите линијата. Но јас секогаш сум го нагласувала тоа многу јасно како ние се чувствуваме на такви теми, и тие останале.

Јан: Да, вие бевте јасни и јас подобро да не говорам ништо повеќе, сега за сега.

Марта: Ништо повеќе. Нема ништо да ве спречува да говорите како гостин.

Јан: И како треба да зборувам како гостин?

Марта: Повеќето од нашите гости зборуваат за многу работи: политика, нивните патувања и за други теми. Никогаш не зборуваат за мајка ми или за мене – и не треба да зборуваат за мене или за мајка ми. Некој дури зборуваат за сопствениот живот или за нивната работа. И тоа е во нивните права. Сепак после се, тоа е една од услугите за кои ние сме платени да ги слушаме нашите гости. Но тоа не вклучува во ценовникот дека ние како угостители имаме должност да одговараме на лични прашања. Мојата мајка понекогаш можеби одговара, индеферентно, но јас едноставно не одговарам на такви прашања. Еднаш кога ќе го разберете ова, ние не само што ќе бидеме во одлични односи, но вие ќе откриете дека вие имате многу работи да ни кажете и дека некогаш е многу пријатно да ве слуша некој кога зборувате за себе.

Јан: Јас се плашам дека вие нема да имате никаква корист од моето дрдореење за себе. Но, навистина, тоа не би било потребно. Ако јас тука седам кратко време, тогаш нема смисла да ме запознаете. И ако јас седам подолго, тогаш има поголема можност да ме запознаете кој сум, без моето зборување.

Марта: Јас се надевам дека немате никакви лоши намери во тоа што го рековте. Нема да има причина за тоа, како и да е. Јас секогаш сметам дека многу подобро да бидам јасна, и јас да ве сопрам со таков тон отколку да навлезам во непотребна врска. Навистина јас не прашувам ништо. До денеска немло ништо посебно помеѓу нас и поради некоја причина не би требало да има интимност. Вие мора да заборавите ако јас не успеав да забележам, барем за сега, нешто што барем потсетува на причина за нешто од таков вид.

Јан: Јас веќе заборавив. Секако, јас се согласувам дека интимноста не се појавува во момент, еден треба да ја заслужи.

Значи така, ако вие мислите дека се е заборавено помеѓу нас, јас само можам да кажам дека ми е мило.

[Мајката влегува]

Мајката: Добар ден, господине. Вашата соба е спремна сега.

Јан: Ви благодарам, госпоѓо/мадам.

[Мајката седнува.]

Мајката [кон Марта]: Дали го пополни формуларот за прием?

Марта: Да го пополнив.

Мајката: Може да го погледна? Мора да ме извините, господине, но полицијата е многу строга . . . . Да, јас гледам дека ќерка ми не потполнила дали вие сте трговски патник, патувате поради медицински причини или сте турист.

Јан: Па, може да се каже дека сум турист.

Мајката: Да го видите манастирот? Преценет и префален е, ми кажуваат.

Јан: Да, имам доста слушнато за него. Исто јас сакав да го видам местово повторно. Имам добри спомени од тука.

Мајката: Дали сте живееле тука?

Јан: Не, но прет многу години имам поминувано навака и од тогаш го немам заборавено местово.

Мајката: Сепак, ова е само мало обично градтче.

Јан: Така е. Но јас сум поврзан со него. Фактички, од кога дојдов тука се осеќам како да сум дома.

Мајката: Ќе седите долго?

Јан: Навистина, не знам, јас претпоставувам тоа ве зачудува, но тоа е вистината. Јас не знам, дали да седам на место каде што немам причини – пријатели или присуството на луѓе кои ми се познати. Освен тоа нема поента да седам тука отколку на било

кое друго место. Сепак тешко е да се знае дали сум добредојден, дали е природно да бидам нерешителен во моите планови.

Мајката: Тоа звучи малку оскудно, ако смеам да кажам.

Јан: Знам, но јас неможам да се изразам подобро.

Мајката: Како и да е, јас очекувам дека ќе ви се здосади од местово.

Јан: Не, јас имам надежно срце и скоро ќе создадам мемории и поврзувања, ако ми е дадена шанса.

Марта [нестрпливо]: Надежно срце, секако! Срцата тука не се важни ни малку!

Јан [правеќи се дека не ја слуша, кон мајката]: Вие изгледате доста незадоволни. Колку долго живеете во овој хотел?

Мајката: Со години и години. Многу години поминаа дури заборавив се кога почна и кога бев жена. Ова девојка е моја ќерка. Таа е се што ме одржа сите овие години, и можеби и затоа знам дека ми е ќерка. Инаку ќе ја заборавав и неа.

Марта: Навистина, мајко! Немаше никаква причина да му го кажеш тоа.

Мајката: Во право си, Марта!

Јан [набрзина]: Те молам не зборувај повеќе. Но колку што ви ги разбрав емоциите, гопоѓо, тие се јавуваат кај еден долг измачен-аргатски живот. Сепак можеби не би било многу по различно ако ви помогнам, секоја жена им потреба од помош, да добие поддршка од машка рака.

Мајката: О, еднаш ја имав помошта, но имаше толку многу работа. Мојот маж и јас, заедно, едвај се справувавме. Тогаш немавме толку време за нас, јас верувам дека го заборавив откако умре.

Јан: Тоа, исто. Јас разбираам, но [се двоуми за момент] можеби син ви ви помагал со работата, да не го заборавивте *нејо*?

Марта: Мајко, знаеш дека имаме многу работа.

Мајката: Син? Ох, јас сум пре стара, пре стара! Стара жена заборава да ги сака синовите. Срцата избледуваат, господине.

Јан: тоа е така. Но тој, сигурен сум, не заборава.

Марта [стоејќи помеѓу нив, диктаторски]: Ако син и дојде тука, тој ќе биде третиран како секој обичен гостин – пријателска индиферентност, ништо повеќе ништо помалку. Сите мажи кој биле сместени тука биле задоволни, тие плаќаат за нивните соби и им се дава клуч. Тие не зборуваат за нивните срца. [кратка пауза.] Накратко тоа е се.

Мајката: Не зборувај за тоа.

Јан [рефлексно]: Дали тие седеа долго?

Марта: Некој од нив, многу долго. Ние направивме се за да останат. Тие на кој не им се допадна си заминуваа после првата ноќ. Ние не направивме ништо во врска со тоа.

Јан: Јас имам доста работи и јас веројатно ќе седам мал период во хотелово – ако сакате да ме примите. Исто да не заборавам можам да платам однапред.

Мајката: Ох, ние никогаш не го бараме тоа од гостите.

Марта: Ако си богат, тоа е добро. Само не зборувај за срцето, те молам. Ние не можеме ништо во врска за тоа. Всушност твоето зборување ми оди на нерви. Земи си го клучот и раскомоти се во твојата соба. Многу бледи години поминаа во ова место во Централна Европа, ја испразнија топлината од оваа куќа. Тие ја убија мојата желба за пријателски однос и повторувам, нема да најдеш ништо слично на интимност тука. Ти че го добиеш од малкуте патници кои наиделе на нас, ништо повеќе, ништо поврзано со сентимент. Затоа земи го клучот и нека ти се вреже

во главата ова, ние те прифаќаме како гостин, на мирен начин, со интересни мотиви и задржи ги твоите интересни мотиви за себе.

[Јан го зема клучот и ја гледа како таа излегува.]

Мајката: Не и обрнувај внимание, на тоа што го кажа. Иако вистина е дека таа неможе да поднесува да зборува за такви работи. [Таа станува. Тој се приближува да и помогне.] Не се измачувај, мој сине, Јас сеуште не сум саката. Погледни ми ги рацете, тие се доста силни. Силини колку да ги задржат нозете на еден маж. [Кратка пауза. Тој се свери во клучот.] Дали размислуваш за тоа што го реков?

Јан: Не. Извинете. Јас едвај ве сослушав. Но, кажете ми, дали вие ме рековте “мој сине” сега?

Мајката: Ох, не требаше да го сторам тоа, господине. Јас не мислев да се ослободам. Тоа беше . . . . во текот на говорењето.

Јан: Јас разбираам. Сега ќе ја погледнам мојата соба.

Мајката: Секако, господине. Нашиот стар помошник/слуга ќе ви помогне со вашиот багаж. [Тој се свери во неа, додека таа зборува] Да не ви треба нешто?

Јан [одеднаш]: Па . . . . не, гопоѓо. Освен тоа што ви благодарам за вашето добредојде.

[Тој излегува. Мајката сама, седнува пак, ги испружа рацете на масата и ги склопчува рацете.]

Мајката: Тоа беше многу гордо нешто што го направив, зборувам за моите раце. Сепак, ако тој ги погледна рацете, можеби ќе разбере што всушност неможеше да разбере во зборовите на Марта. Но зошто мора овој човек да биде отпорен на смрта, а јас толку малце на убиство? Ако само си заминеше, тогаш ќе можевме да имаме уште една спокојна ноќ! Престара сум. Пре стара да ги кревам нозете на човек и да го чувствувам

неговото тело како се лула, се до реката. Пре стара сум за последниот напор да го исфрлиме во реката. Тоа ќе го остави да се бори за воздух со секој негов мускул, со моето куцање, без снага да ги избираам капките кои отскокнуваат додеко телото пропаѓа. Пре стара, пре стара! Тој е совршена жртва и моја должност да му го дадам сонот кој јас го сакв во мојата ноќ. И така . . . .

[Марта влегува нагло]

Марта: Тука си, дремеш пак! А ние имаме толку многу да сработиме.

Мајката: Јас размислував за човекот. Не, навистина мислев за себе.

Марта: Ти подобро да мислиш за утре сабајле. Колку добар беше, не го погледна човекот, ако не ги отргнеш мислите од него? Ти рече самата, полесно е да се убие човек кој не го знаеш. Затоа биди претпазлива.

Мајката: Тоа беа едни од омилените зборови на тато ти, јас памтам. Но сакам да се осигурам дека ова ќе биде последниот пат што ќе треба да го правам ова и ние треба да . . . . бидеме претпазливи. Тоа е чудно. Кога татко ти ги кажуваше тие зборови мене ми беше страв да не не фатат, но сега ти кога ми кажуваш да бидам претпазлива таа мисла е само мала искра на добрина што се шета во моето срце.

Марта: Тоа што го кажуваш како искра на добрина е само мала поспаност. Но, тој сон ќе се одложи до утре, кога ќе можеме лесно да ги поминеме деновите на одмор.

Мајката: Во право си, знам. Но зошто да дојде оваа жртва случајно тука . . . . толку неодржлива и проста.

Марта: Случајноста нема врска со ова. Но јас морам да признаам овој патник е премногу збуне, неговата невиност е

предобро нешто. Што ќе се случи со светот ако сите збунети мажи ако си ги кажуваат своите проблеми на бесилка?

Необјасниво е во практика. Но ме загрижува, исто и кога се справувам со него, ми предизвикува гнев и можам секогаш да ја почувствувам глупавоста во мажите.

Мајката: И тоа исто, тоа е непочуено. Во минатото ние немавме ни гнев ни па милост за нашата дејност, само индеферентност. Но вечерва јас сум изморена и ти исто така. Ти си гневна. Дали ние сме дожни да поминуваме низ овие услови и да го сториме ова само во возврат за мало купче пари?

Марта: Не е за парите, но за домот покрај морето и забравеноста на оваа омразена земја. Тебе може ти е смачено од животот, но и јас, исот, изморена сум, изморена од смрт во тие мали хоризонти. Јас се чувствувам како да неможам да издржам уште еден месец тука. На двете ни е смачено од овој ан и се што има во него. Ти, која си стара, не сакаш ништо освен да ги затвориш очите и да забораиш. Но јас можам да го чувствувам срцето и неговите апсурдни потреби кои ги имам уште од кога наполнив 20 години. Јас сакам да ги исполнам сите засекогаш – и ако, за нив, е потребно да преминам некој граници за да го исполнам животот кој сакам да го живеам. И твоја должност е да ми помогнеш, ти ме донесе на овој свет во оваа земја на облаци и прашина, место во земја на сонце.

Мајката: Марта, јас скоро, се зачудувам дали ќе биде подобро да ме забораваат, јас бев забравена од твоот брат, кога те слушнав како говориш во тој тон, тонот на овинител.

Марта: Па ти добро знаеш, јас не сакам да те повредам [кратка пауза, и тогаш со пасија] Што ќе правам јас без тебе? Што ќе се случи со мене ако „ти си некаде далеку“? Јас, како и да е, нема никогаш да те заборавам и ако ова повремено те прогонува

тогаш јас доволно те немам почитувано, те молам мајко, прости ми.

Мајката: ти си добра ќерка, Марта и ти ако можеш да поверуваш дека една жена е тешка да се разбере. Но, јас се чувствувам дека ова е вистинскиот момент да ти го кажам ова кое ме копкаше да ти го кажам цело време „не вечерва“.

Марта: Што! Дали ние ќе чекаме до сабајле? Ти знаеш добро дека таква идеја си немала до сега и дека тоа нема никогаш да имаме време да запознаеме луѓе. Не, ние мора да дејствуваме додека го имаме ние самите во наши раце.

Мајката: Можеби. Јас не знам. Но не вечерва. Нека остане барем една ноќ. Тоа само ќе ни наштети. Нели преку него ние ќе се спаси ме себеси.

Марта: Да се спасиме? Зошто да сакаме да го направи ме тоа, каква апсурдност? Се што можеш да сториш веќерва е да го добиеш правото за сон, но отакако ќе заврши.

Мајката: Тоа и го мислев со тоа „да се спасиме“. Да ја вратиме надежта за сон.

Марта: Добро! Тогаш се колна во нашите раце дека ќе работам на нашиот спас. Мајко, ние се одлучив ме, Вечерва или никогаш.

ЗАБЕСА

Втор Чин

Спална во анот. Квичерина. Јан се свери низ прозорот.

Јан: Марија беше во право. Оваа вечер ми оди на нерви [мала пауза] Се прашува што мисли сега, што прави, во друга хотелска соба. Ја замислувам склопчена на столица, таа не плаче, но нејзиното срце е како мраз. Таму е веќе ноќ кој ќе ми ветише среќа. Но тука. . . . [ја разгледува собата] Ништо! Јас немам причина да се чувствувам вака. Кога човек почнува нешто, тој несмее да се премислува. Во оваа соба се ќе биде решено.

[Чукање на вратата. Марта влегува.]

Марта: Се надевам дека не ви пречам. Само сакав да ви ги сменам крпите и да ви ја наполнам чашата.

Јан: Ох, јас мислев дека тоа е веќе сторено.

Марта: Не. Старецот кој работи некогаш заборава да ги изврши ти работи.

Јан: Тоа се само детали, како и да е . . . . Но јас едвај се осудувам да ви кажам дека вие не ми пречите.

Марта: Зошто?

Јан: Па јас не сум сигурен дека ова е дозволено во нашиот . . . . нашиот договор.

Марта: Гледаш. Ти неможеш да одговориш ко секој нормален, дури и кога се обидуваш да ги едноставиш работите.

Јан [смејќи се]: Извини. Јас треба да се приспособам. Треба да ми дадете време.

Марта [зафатена околу собата]: Да, тоа е целата поента [Тој се врти и гледа преку прозорот. Таа го гледа и проучува. Тој и е свртен со грб.

Таа продолжува да зборува додека работи] Извинете, господине, за тоа што оваа соба не е толку удобна колку што вие сакате.

Јан: Таа е чиста и нема дамки и тоа е што секој почитува. Освен ако не грешам, вие го имате сторено тоа скоро.

Марта: Вистина е. Но како дознавте?

Јан: Ох, само некој детали.

Марта: Како и да е, некој од нашите гости им пречи дека немаме инсталација за вода, и не им замерувам. Исто, таму треба да има лампа над креветот, но ние се справуваме со инсталирањето.

Можеби ќе ви биде тешко, поготово ако сте навикнати да читате во кревет за да станете да ги исклучите светлата.

Јан [вртејќи се кон неа]: Тоа да. Не забележав. Тоа не е толку голема потешкотија.

Марта: На некој начин е тоа се условите, доколку сакаш земи ги, доколку не остави. Јас сум среќна што нашите дефекти во хотелот не ви пречат, всушност вас ви пречат помалку, отколку на нас. Јас знам луѓе кои поради ова би си отишле во друг хотел.

Јан: Јас се надевам дека ќе ми дозволите да дадам една забелешка за нашиот пакт и со тоа да кажам дека вие сте многу изненадна личност. Секој не очекува угостителите да ги кажуваат своите дефекти во сместувањето. Навистина тоа ми дава доем ко да сакате да ме избркате.

Марта: Не ми беше тоа на ум [Одеднаш со моментална одлука.] Но, всушност ние се двоумевме дали да ве смести ме.

Јан: Морам да кажам, јас забележав дека се двоумевте дали да ме сместите. Сепак, не знам зошто би се довумеле. Вие немате ниту една причина да се двоумите за мојата платежна моќ и не ми давате доем како да имам извршено криминал во вашата свест.

Марта: Секако дека не. Ако морате да знаете, не смао што не личите на криминалец, туку сосем спротивното – потполна невиност. Нашите причини беа сосем различни од тоа што мислите. Ние моравме да го напуштиме овој хотел за кратко и ние мислевме да го затвориме хотелово деновие и да се припремиме да се селиме. Тоа не беше потешкотија, ние имавме малку посетители. Но ние неможевме баш да се одлучиме. Вашето доаѓање ни ја донесе помислата да ве одбиеме како наш гостин.

Јан: Дали ова треба да значи дека дефинитивно дека вие сакате јас да заминам?

Марта: Како што реков, ние неможеме да се одлучиме, особено јас. Всушност се зависи до мене и јас се немам одлучено, едното или другото.

Јан: Те молам потсети ме, јас не сакам да ви бидам товар на вас и јас ќе се однесува како што вие сакате. Како и да е, мене не би ми пречело и само да можам тука да останам за ден, два. Јас имав проблеми, сакав да ги исфрлам, и сметав дека тука ќе најдам мир и тишина.

Марта: Ви ја разбираам желбата, јас ве уверува, и ако сакате ќе подразмислам на темата [Кратка пауза. Таа се движи кон вратата.] Дали сум во право ако претпоставам дека вие ќе се вратите од каде што дојдовте?

Јан: Да – ако ви е потребно.

Марта: Дали е убава држава?

Јан [гледајќи низ прозорот]: Да, многу убава земја.

Марта: Дали е вистина дека има долги брегови каде што никој не среќава жива душа?

Јан: Навистина. Нема Нема ништо што ќе ве потсети дека луѓето постојат. Некогаш приквечер се наоѓаат трагите на

птиците во песокот. Тоа се единствените значи на живот . И навечер . . . .

Марта [нежно]: Да? Какви се вечерите?

Јан: Изневеоредни, необјасниви! Да тоа е убава земја.

Марта [со тон кој го нема искористено претходно]: Јас имам размислувано за тоа, често, често. Патниците ми имаат кажувано и имам читано. И често, во суровата, бледа пролет која ја имаме тука. Јас сонувам за морето и цвеќињата кои ги има таму [после кратка пауза, си низок, замислен глас] и што си имам замислено ми заслепува се околу мене.

[Откако се свери во нејзината замисленост по неколку моменти, Јан седнува спроти неа.]

Јан: Јас разбираам. Пролета таму те дави и цвеќињата се јауваат во илјадници, над белите сидови. Ако имате шетано на ридовите и го имате погледнато мојот град само за еден час или помалку, вие ќе бидете облиени со сладок мирис на жолти рози по целата облека.

[Марта, исто така, седнува]

Марта: Колку волшебено мора да е! Тоа ние тука што го нарекуваме пролет е една роза и неколку пупки пробувајќи да се спасат во манистирската градина. [презирно] И тоа е доволно да ги разведри срцата на луѓето од оваа страна на светот. Нивните срца се толку скржави како таа роза. Здив од посвеж воздух ќе ги расположи, тие ја добиваат пролета која ја заслужуваат.

Јан: Вие не сте фер, вие имате исто така есен.

Марта: Што е есен?

Јан: Втора пролет кога секој лист е цвет. [Тој ја гледа со почит.] Можеби тоа е истото нешто кај некој срца, можеби тие цветаат ако некој им помогне со вашата стрпливост.

Марта: Јас немам стрпливост за оваа ужасна Европа, каде есента е како проелта и пролета мириса на сиромаштија. Не, јас се обидувам да ги замислувам другите земји во кои летото е во плавен, каде зиме ги поплавува градовите, и каде . . . . работите се такви како што се. [Кратка пауза. Јан се свери во нејзениот зголемен интерес. Таа забележува и одеднаш станува од столицата.] Зошто ме гледате така?

Јан: Извини. Но бидејќи ми се чини дека го поништивме нашиот договор за сега, јас не гледам зошто не смеам да ви кажам. Тоа ме погодува, за прв пат, вие зборувавте со мене, смеам да кажам? Некое човечко чувство.

Марта [насилно]: Не биди толку сигурен во тоа. И да се случило, тоа не треба да ве расположи. Тоа што го кажувате вие човечко чувство не е најдобриот дел од мен. Тоа што човек во мене е тоа што јас посакувам и то што јас посакувам, јас останувам со ништо. Јас ја отргам секоја пречка на мојот пат.

Јан: Јас разбираам такво насилство. И јас немам причина тоа да ме заплаши, јас не сум пречка на вашиот пат. Јас немам никој мотив да ви се противречам на вашите копнежи.

Марта: Секако дека немате причина вие да се противите на нив. Но исто така вистина е дека немате причина да ги продлабочите и во многу случаи тоа ќе ве доведе до избор.

Јан: Зошто сте толку сигурни дека немам причина да ги продлабочам?

Марта: Простата логика ми го кажува тоа, исто така јас сакам да ве држам подалеку од моите планови.

Јан: Ах! Тоа значи, јас ќе се соочам со тоа, значи се вративме на нашиот договор?

Марта: Да и ние лошо сторивме што не го почитувавме, гледаш и самиот. Сега тој стои за да ме потсетува на државата во која

живееш, јас морам да се извинам себе си, можеби, ви го потрошив времето. [таа се доближува кон вратата.] Сепка, да ви кажам, времето не беше потрошено за добро. Нашиот разговор разгори мечти кои во мене кои почнуваа да загаснуваат. Кога влегов во оваа соба јас скоро одлучив да ве прашам да си одите, но , како што гледате, вие си поигравте со моите човечки чувства, сега се надевам ќе останете. Исто така моето мечтање за морето и сонцето ќе биде поголемо.

[Тој се свери во неа без да каже ништо за момент.]

Јан [замислено]: Вие имате чуден начин на зборување. Сепак, ако смеам, и ако вашата мајка, не се противи. Јас ќе останам.

Марта: Мојата мајка има послаби копнежи од мене, тоа е природно. Таа не размислува за морето и тие осамени плажи и сака вие да останете тука. Така да таа ги нема истите мотиви вие тука да останете. Но, истовремено, таа нема вистински мотив за да ме спречи мене и така да одлучено е.

Јан: Така, ако не разбрав погрешно, еден од вас ќе ми дозволи да останам тука поради пари, а другиот поради индиферентност.

Марта: Што може повеќе да се очекува од патник? Но вие ја кажавте вистината.

[Таа ја отвара вратата.]

Јан: Значи, јас би требало да сум задоволен од тоа. Сепак можеби вие ќе ми дозволите да кажам што ми е многу чудном луѓето и нивниот начин на зборување. Ова е многу горда куќа.

Марта: Можеби бидејќи вие се однесувате гордо во неа.

[Таа излегува надвор]

Јан [гледајќи низ вратата]: Можеби е во право. Јас не си помислив. [Оди кон креветот и седнува.] Навистина единствена желба која ми ја даде девојкава е да си заминам засекогаш, да и се вратам на Марија и нашата среќа заедно. Јас се однесувам глупаво. Каква

работа имам тука? . . . . . Не, јас имам причина, добра причина. Јас ја имам должноста на мојата мајка и сестра. Јас долго оловлекував. До мене зависи да направам нешто за нив, да се спротиставам на моето оловлекување. Не е доволно на таков начин да се прогласам себе си „тоа сум јас“. Јас треба да направам нешто да ме засакаат, и тоа добро. [Тој станува] Да, оваа е собата во која ќе се одлучи. Во оваа бедна ладна соба, исто така. Јас неможам ништо да препознаам. Се е променето и сега можеби спална е една од собите за сместување каде мажи сами ги поминуваат ноќите. Јас помеѓу нив се чувствував како да имаа да кажат нешто, како да имаа некој одговор или порака. Можеби ќе го добијам одговорот, вечерва. [Гледа преку прозорот.] Се облачува. Секогаш беше вака во оваа хотелска соба, вечерите се депресивни за осамен човек. Јас можам да го чувствувам тоа, недојаснетата неугодност која ја чувствувам со денови тука, како да ми е шуплив градниот кош, како некое место со најмалото движење да ме иритира . . . . . И сега знам што е. Тоа е стравот, стравот од внатрешна осаменост, стравот дека нема одговор. И како може да нема никаков одговор во оваа хотелска соба? [Тој се доближува кон свончето, после некое двоумење го става прстот на прикидачот на свончето. По одреден период има пауза, после се слушаат чекори како се доближуваат, послем тропане на вратата. Вратата се отвара. Стариот слуга/помошник стои на прагот. Ни се движи, ни зборува] Ништо. Извинете што ве вознемирав. Само сакав да проверам дали работи свончето и дали некој ќе одговори. [Стариот слуга/помошник се свери во него, после ја затвара вратата. Се слушаат чекорите како се одалечуваат.] Своното работи, но тој сепак не зборува. Нема одговор. [Тој гледа во небото.] Облаците се намуртуваат. Голема маса на ќе се истури на земјата. Што да правам? Што е правилно: Марија или моите соништа? [Две чукања, се отвара вратата. Марта влегува со послужавник.] Што е тоа? Марта: Чајот кој го нарачавте.

Јан: Но, јас не нарачав ништо.

Марта Ох? Стариот можеби слушнал погрешно. Тој често не разбира како што треба. Сепак, додека е чајот тука, се надевам дека ќе го пиете? [Таа го остава послужавникот на масата. Јан прави неодредена гестура.] На наша сметка е.

Јан: Не, не е до тоа. Но ви благодарам што ми донесовте чај. Многу културно од вас.

Марта: Ве молам не го спомнувајте. Тоа што го правиме е во наш интерес.

Јан: Гледам вие сте достоини да не ме внесете во илузија! Но јас не гледам какви интереси имате, во овој случај.

Марта: Имаме, можам да ве уверам. Некогаш чаша чај е доволно да ги задржи гостите тука.

[Таа излегува надвор. Јан ја поткрева чашата, ја погледнува, и ја става назад.]

Јан: Значи продолжува гозбата на синот бегалец. Прво, чаша пиво беспари, сега и чаша чај која ги мотивира гостите да останат. Но и јас сум крив. Јас не можам да се одлучам. Кога бев соочен со девојката и нејзината брутална искреност, јас барав дигнатост во зборовите помеѓу нас. Секако, нејзиното е поедностано, полесно да се најдат зборови за да се отфрли и помири моментот. [Тој ја поткрева чашата, тивок е некој момент, и продолжува со тивок, напнат глас.] О боже, дај ми ја моќта да ги најдам правите зборови, или барем натерај ме да го напуштам овој безуспешен обид и да се вратам на љубовта на Марија. И после дај ми сила, еднаш засекогаш да си останам на таа одлука. [Ја подига чашата до неговите усни.] Гозбата на повратениот блудник. Најмалку што можам да направам е да го почестам, барем го направив моето се додека не си одам од тука [Тој пие. Гласно чукање на вратата.] Кој е таму?

[Вратата се отвара. Мајката влегува.]

Мајката: Се извинувам што ви пречам, господине, мојата ќерка ми кажа дека таа ви донела чај.

Јан: Да ми донесе.

Мајката: Се напивте од него?

Јан: Да. Зошто прашувате?

Мајката: Извинете, дојдов да го земам послужавникот.

Јан [смејќи се]: Се извинувам ако оваа чаша чај ви прави проблеми.

Мајката: Па не баш. Но, да бидам искрена, тој чај не беше за вас.

Јан: Ах, значи има објаснување. Беше донесен без да го нарачам.

Мајката [загрижено]: Да, така е. Ќе беше подобро ако . . . . Како и да е, не е важно дали се имате напиено или се немате напиено.

Јан [со збунет глас]: Бескрајно се извинувам, ве уверувам. Но вашата ќерка настојуваше да го остави, не претпоставив . . .

Мајката: Се извинувам, исто. Но ве молам не се извинувајте. Само е грешка

[Таа ја става чашата и подметачот на послужавникот и се движи кон вратата.]

Јан: Госпоѓо/Мадам.

Мајката: Да?

Јан: Морам да се извинам. Јас се одлучив. Јас ќе си одам вечерва, после вечера. Секако ќе платам за собата, за една вечер [Таа се свери немо во него] Ве разбираам дека сте зачудени. Но ве молам не помислувајте дека сте виновни за наглата промена на планот. Јас само се грижам за вас, еден голема грижа. Но, да бидам искрен, јас не се чувствувам тука добро и подобро да не преноќам тука.

Мајката: Тоа е во ред, господине. Секако дека ќе ви ја исполниме желбата. Сепак можеби ќе си го смените мислењето до вечерата. Некој можеби ви дава таква импресија, но подоцна ќе се средат работите кога ќе добиете нови услови.

Јан: Се сомневам, госпоѓо/мадам. Како и да е, Не сакам вие да помислите дека јас си одам дека не сум задоволен од вас. Напротив, јас сум многу задоволен за добредојдето што ми го дадовте. Затоа, морам а кажам. Вие ми се увидовте како да имавте некој . . . . приателски однос со мене.

Мајката: Тоа е природно, господине и се надевам ќе разберете јас немав никакви лични причини за да ви покажам лош доем.

Јан [со потиснати емоции] : Тоа треба да е се, се надевам. Но, што ако ви кажам, дека тоа е бидејќи сакам да има добри односи помеѓу нас. Подоцна, можеби, ќе се вратам. Всушност и ќе се вратам. Тогаш работите сигурно ќе бидат подори, и не се двоумам дека ќе имам големо задоволство да се сретна со вас. Но сега се чувствувам, дека направив грешка, јас немам никаква работа тука. Во еден збор, може ова ќе ве погоди на чуден начин, но имам чувство дека оваа куќа не е за мене.

Мајката: Ве разбираам што мислите, господине. Но често никој не се чувствува така веднаш, вие бевте спори, барем според мене, да го откриете тоа.

Јан: Се согласувам. Но сега мене ми е пдобро на море. Јас дојдов во Европа поради итен состанок, и секогаш бев загрижен, дали моето враќање во мојата земја по отсуство од години и години. Се надевам дека ме разбирате што мислам.

Мајката: Да, ве разбираам. Јас би сакала да бидат работите како вие сакате. Но според мене, и колку мене ме засега, неможе ништо да се направи за тоа.

Јан: Изгледа така е, признавам. Сепак, навистиан никој неможе да биде сигурен.

Мајката: Како и да е, јас направив се што беше можно да останете тука.

Јан: Секако дека е така, немам на што да се пожалам. Вистината е дека вие сте првите луѓе кои ги сретнав од кога се вратив, така да природно е да имам потешкотии со вас. Јасно мојата самотија го предизвикува тоа, не се имам уште прилагодено.

Мајката: Често тука е животот таков, некој прави лош почеток, и никој неможе да стори нешто за тоа. На некој начин вистина е дека тоа ме прогонува и мене исто така. Но јас си велам на себе, покрај се, јас немам причина да се грижам за тоа.

Јан: Значи, тоа е нешто што вие може да се пронајдете во заедничкото незадоволство и може да ме разберете. Јас можам да ви кажам колку сум погоден од вашето однесување и колку тоа ми значи. [ја испружа раката да ја прегрне.] Навистина јас . . . .

Мајката: Ох, тоа што го опишувате е сосем нормално, навистина. Тоа е наша должност да сме согласни со нашите гости.

Јан [со разочаран глас]: Исто. [после кратка пауза.] Значи дојде се до ова: се што сум ви должен е извинување и, ако вас ви одговара, некоја компензација. [Тој ја става раката врз челото. Тој изгледа изморено и зборувајќи помалку.] Можеби имате подготовки, имате некој трошоци, само така е фер . . . . .

Мајката: Единствени подготовки кои ги имаме направено се оние кои ги правиме во секој случај. И јас можам да ве осигурам дека вие не ми должите никаква компензација. Не е тоа наше дека јас се сомневав во вашата неодлучност, туку вие.

Јан [се потпира на масата]: Ох, тоа не е важно. Добрата работа е што се разбираме меѓусебно и дека јас нема да оставам лоша

импресија кај вас. Лично јас нема да ја заборавам оваа куќа, бидете сигурни во тоа, се надевам дека ќе се вратам во подобра состојба за да уживам во тоа. [Таа излезе низ вратата без да каже ништо.] Гопоѓо/Мадам [Таа се завртува. Тој зборува со потешкотија, но завршува со поголема леснотија откако почна да зборува.] Јас сакам . . . . Извинете ме, моето патување ме измори. [Тој седнува на креветот.] Како и да е, сакам да знаете дека сум благодарен за чајот, вашето добредојде кое ми го дадовте. И јас сакам вие да знаете јас во оваа куќа нема да се чувствувам како странец.

Мајката: Навистина, господине, некој да се заблагодорува за грешка е секогаш засрамувачки.

[Таа излегува. Јан ја гледа, пробува да се придвижи, но се осеќа немоќно. Тогаш, го става лактот на перницата, и се причинува дека тој повеќе не му е гајле за неговата апатија.]

Јан: Да, јас морам да се справам со ова едноставно, право. Сабајле ќе дојдам со Марија и ќе речам „тоа сум јас“. Нема ништо што ќе ме спречи да ги усреќам. Марија беше во право. Сега можам да го видам тоа. [Тој се протега целосно во неговиот кревет, мрмерејчи скоро беззвучно.] Да, или не? [После мало префрлање на креветот, Јан заспива. Собата ја облудува потполен марк. После долга тишина. Вратата се отвара. Две жени влегуваат во собата со ламба.]

Марта[откако ја држи ламбата на човекот што спие, со шепкање]: Во ред.

Мајката [во со тивок глас, на почеток најтивок, подоцна полека се повишува.]: Не, Марта! Јас не сакам со сила да бидам довлечена. Јас сум натерана во овој акт, ти го почна така што нема шанса како да се повлечанм од него. Јас не сакам како ме надвалдуваш со твојот напор над моето негодување.

Марта: Вака се поедноставни работите. Ако ми дадеше и јас да негодувам. Можеби ќе се подразмислев. Но сега неможеш да се премислиш, беше во право да ми помогнеш со првите чекори.

Мајката: Знам, секако, сега тоа не е важно, дали овој човек или друг, дали денеска или некој друг ден, вечерва или сабајле – сепак требаше да дојде до тоа. Покрај тоа, воопшто не сум задоволна во врска со тоа.

Марта: Ајде мајко! Размислувај за сабајле, и замисли се. Нашата слобода почнува кога оваа вечер ќе заврши.

[Таа го отпетлува капутот на Јан, го вади новчаникот и ги брои парите.]

Мајката: Колку звучно спие!

Марта: Тој спие како што спиеа сите . . . . . Сега почнувај.

Мајката: Чекај малце, те молам. Не е чудно и беспомошно како овие мажи изгледаат кога спијат?

Марта: Можеби. Но ти секогаш се разбудуваат на некој начин . . . . .

Мајката [со мумлање како да медитира] : Не, мажите не се толку значајни како што мислиш ти. Но секако ти, Марта, не ме сфаќаш што мислам.

Марта: Не, мајко, јас не разбирам. Но јас знам дека трошиш време.

Мајката [на некој начин избледена иронија] : Ох, па нас не ни се брза. Напротив, ова е моментот во кој може да се одмориме, откако ќе се заврши главните работи. Зошто да се измачуваш? Дали навистина вреди сето ова?

Марта: Никој не вреди, еден моментално само зборува за него. Нема ништо подобро да се зафатиш за работа и да не си поставуваш прашања.

Мајката [смирено]: Ајде да седнеме, Марта.

Марта: Тука? Покрај него?

Мајката: Секако. Зошто да не? Тој е во длабок сон кој ќе потрае долго и нема да открие што ќе правиме. Како остатокот од светот – кој застанува на затворена врата. Зошто да не уживаме во овој мал момент за дишење во мир?

Марта: Ти се шегуваш и до мене е останато да ти кажам дека не ми се допаѓа овој начин на зборување.

Мајката: Грешеш. Јас не се чувствувам шеговито. Јас сум смирена, додека ти си на работ на твоите нерви. Не, Марта, седни [Таа се смее на љубопитен начин] и погледни го човекот кој е уште поневин откако тој зборува. Тој, некако, како да не му е ѓајле за светот. Се од сега, ќе му биде лесно. То ќе помине од исполенто спиење со соништа во сонување без сонови. И колку и да сурово за него нема да биде ништо друго освен продолжен одмор.

Марта: Невиноста е од сонот која се заслужува од сонување. И овој маж, како и да е, јас немам никаква причина да го мразам. Затоа сум благодарна дека ќе биде поштеден од било каква болка. Но, јас немам причина, ни па ти, да го гледаме, или ти да помислиш дека ова е лоша идеја, да го гледаш човекот кој ќе треба да го носиш.

Мајката [тресејќи ја главата, со тивок глас] : Кога ќе дојде часот ние ќе го носиме. Но сега имаме време и можеби не е толку лоша идејата за него во било кој случај, ако само го погледнеш внимателно. Уште не е прекасно, сонот не е ист со смртта. Да, Марта, погледни го. Тој живее во моментот кога тој нема верба, кога невоиот живот е во индиферентни раце. Дај дозволи ми овие раце да останата склопчени во мојот скут, и без негово знаење, тој ќе завлезе во нов живот. Но ако тие бидат скепчени за неговите нозе, тој вечно заборавен ќе се одмара во гробница.

Марта [станувајќи нагло]: Мајко, не заборава дека сите ноќи завршуваат исто, и ние имаме многу да сработиме. Прво, ние мораме да ги погленеме неговите документи во неговите џебови и да го однесеме на долниот кат. Тогаш да ги изгасиме сите светла и да гледаме дали има некој пред влезот.

Мајката: Да, имаме многу да сработиме и ова е моментот кога се наоѓаме во друг сличај, тој, барем, е словоден од неговите грижи во животот. Тој поминал низ нервозите на одлучување во неговиот живот, со помислите дека мора да заврши некоја работа, со стрес и потешкотија. Крстот се подига од неговите рамења, крстот од неговиот внатрешен живот кој не дозволува да се има спокој, слабост, одмарање. Во овој момент то не се разликува од мене, стар и изморен како мене и јас мислам дека всушност таму е среќата.

Марта: Ние немаме време да откриваме каде е среќата. Јас лутав доволно и за двете, има доста да се стори и за двајцата. Ние треба да одиме долу кај реката и да се осигураме некој пијан да не спие покрај брегот. После ние ќе треба најбрзо што можеме да го одвлечкаме до таму, а ти знаеш колку труд треба за тоа. Треба да се справиме со тоа во неколку фази и кога ќе стигнеме на брегот, треба да го одлуламе и исфрлиме колку можеме поблиску до брзакот. Исто да те потсетам дека ноќите не траат вечно тука.

Мајката: Да, сето тоа стои пред нас и самата помисла на тоа ме изморува, таа измореност која трае толку долго што мислам дека мојата крв неможе да ја истрпи. И, меѓувремено, човеков нема никакво сомневање, тој ужива во својот спокој. Ако го оставиме тој ќе се разбуди и ќе почне да живее повторно, и од тоа што го забележав за него, тој не се разликува од другите и нема да може да живее во мир. Можеби и затоа треба да го однесеме таму и да го предадеме во милоста на темната вода.

[Таа воздушноува.] Но тажно е колку труд е потребен за да се отарасиш од неговите глупости и да го успокоиш во таков мир на тој начин.

Марта: Јас можам само да замислувам, мајко, твојата духовитост и талкања ме загрижуваат. Јас повторувам, ние имаме многу да сработиме. Еднаш кога ќе го фрлиме, ние ќе мора да ги избришеме стапките од брегот, да ги заматиме стапките по патот, да ги уништиме неговата облека и багаж, да направиме да исчезне од планетата земја. Времето поминува и скоро ќе биде предоцна за да го однесеме поради големата процедура која е потребна. Навистина неможам да разберам што ти е, да седиш до човекот и да го набљудуваш, ти едвај го гледаш, и наставуваш на сета оваа апсурдност, бош муабет.

Мајката: Кажи ми, Марта. Дали ти знаеш дека сакаше да си оди вечерва?

Марта: Не, незнаев. Но и да знаев, немаше да промени ништо, еднаш кога ќе намислам тоа е.

Мајката: Тој ми го кажа тоа пред малце, јас не знаев како да му одговорам.

Марта: Ах! Значи сакаш да си позборувате?

Мајката: Да, кога ти кажа дека му донесе чај, јас дојдов тука. Јас ќе го спречев да го испие, ако дојдев на време. Како да знаев, уште од почетокот, подобро ќе беше да оставевме сами да се одиграат нештата, немаше голема важност.

Марта: ако сеуште ти се допаѓа тоа, нема причина за дрдорење. Затоа стани од столчето и помогниме да го завршиме ова, бидејќи целава работа ми оди на нерви.

Мајката [поткревајќи се]: Да, јас се надевам на крајот јас ти помагам. Може само да дозволиш неколку минути, бидејќи на стара жена не и зовриена крвта како на тебе. Ти брзаш уште од

утрово, а ти очекуваш со ист ритам да те следам. Дури ни мажот неможеше да си замислеше, пред да се премисли и да си замине, тој го испи чајот ти кој му го даде.

Марта: ако мораш да знаеш, тој ме премисли. Ти разубеди со твојата неодлучност. Но кога почна тој да ми кажува за неговите држави во кои јас отсекогаш сакав да одам и откако размислував за нив, тие ми створија омраза кон него. Всушност невиноста се наградува.

Мајката: И тој дојде да разбере. Тој рече дека не се чувствува во оваа кука како да е дома.

Марта [насилно и безтрпение]: Секако дека ова не е негов дом. Всушност ова е ничив дом. Никој неможе да чувствувам топлина или удобност или задоволство во кукава. Тој тоа да го разбере побрзо, можеби ќе се спасеше, можеби и нас. Тој ќе не спасеше нас да мораме да го научиме дека оваа соба е само за спиење, и дека овој свет е за умирање. Дојди, мајко, и во име на господ, да го завршив ме ова еднаш за секогаш.

[Мајката зачекорува накај креветот.]

Мајката: Многу добро, Марта, ние ќе почнеме. Но никогаш се чувствувам како да утре да нема да зазори.

ЗАБЕСА

Трети Чин

Предсобљето. Мајката, Марта и старито Слуга се на сцената. Старецот мете и ја средува собата, Марта стои позади шанкот ја фаќа косата во репче. Мајката оди кон вратата.

Марта: Добро, виде дека ќе зазори и дека сето го завршив ме ноќва без никакви незгоди.

Мајката: Да. И утре ќе размислуваме дека ова што го сторивме е добро нешто. Но, само сега, јас се чувствувам скапана од умор и моето срце е исушено како мене. Ах, ова беше мачна ноќ!

Марта: Но ова утро ќе бид прво со години во кое ќе може слободно да се дише. Нитуеднаш до сега убиството не ме награди волку. Јас уште од сега ги слушам брановите и се чувствувам како да плачам од среќа.

Мајката: Колку побрзо толку подобро, Марта. Толку подобро. Мене ако ме прашаш, јас се чувствувам старо сабајлево затоа неможам да се сочувствувам со тебе. Но можеби утре ќе се чувствувам подобро.

Марта: Да, и се ќе биде, се надевам, подобро. Но те молам престани да се жалиш и дај и шанса на мојата ново најдена среќа, јас ја чувствувам крвта како ми зоврива и сакам да трчам наоколу и да пеам! . . . . . Ох, мајко, може да кажам нешто . . .

[Пауза]

Мајката: Што ти е тебе, Марта? Ко да си друга личност.

Марта: Мајко . . . . [Се двоуми, но во брзање]

Кажи ми, уште сум убава?

Мајката: Да, јас мислам дека ти си убава утрово. Некој настани направија добри промени на тебе.

Марта: Ох, не! Тие настани ти колку ме лажеш само. Но ова утро се осќам како преродена, како да почнав нов живот, барем ќе одам во државата во која ќе бидам секогаш среќна.

Мајката: Не се сомневам, не се сомнева. И, еднаш кога ќе се одморам и јас ќе можам да дишам слободно. Дури сега, надокнадува за сите тие наши не преспани ноќи, да знам дека тие ти донеле среќа. Но ова утро морам да се одморам, јас сум свесна дека оваа ноќ беше мачна.

Марта: Што е со тебе и вчера? Денеска е убав ден. [Кон слугата] Отвори си ги очите кога метеш, ние испуштивме некој од неговите документи одејќи накај реката и не дозволувај да ги најде некој. Тие се на подот тука некаде. [Мајката си оди од предсоблјето . Метејќи под масата старецот го зема пасошот на Јан, го отвара, и го разгледува и и го дава отворен на Марта] Јас не треба да го видам. Остави го со другите работи, ќе ги запалиме заедно. [старецот продолжува да го држи пасошот до марта. Таа го зема] Што е? [Старецот си оди. Марта го чита пасошот полека, без никакви емоции, тогаш со смирен глас]

Мајко!

Мајката [од другата соба]: Кажи, што ти треба?

Марта: Дојди ваму [Мајката доаѓа. Марта и го дава пасошот.]
Прочитај!

Мајката: Знаеш дека видот не ми е толку добар и изморена сум.

Марта: Читај!

[Мајката го зема пасошот, седнува на маса, го отвара и чита. После долго таа се свери во првата страна.]

Мајката [со беззвучен глас]: Да, отсекогаш знаев дека еден ден ќе се случи ова и дека ваков ќе биде крајот. Тоа е се!

Марта [доаѓајќи од позади шанкот и стоејќи пред него]: Мајко!

Мајката: Не, Марта, дозволи ми да биде по мое. Јас живеам доволно долго. Јас живеам многу повеќе години од мојот син. И тоа не треба да биде така. Сега ќе можам даму се придружам на дното на реката, каде алгите му го имаат покриено лицето.

Марта: Мајко! Сигурна си дека ќе ме оставиш сама?

Мајката: Ти ми беше подобра помош него јас тебе, Марта и извини што те напуштам. Ако во тие зборови остана некое значење, јас искрено сметам дека ти беше добра ќерка, на твој начин. Ти секогаш ме почитуваше како што требаше. Но, сега јас сум истрошена, моето старо срце, кое беше индиферентно на се, научи повторно што значи грев и не сум доволно млада да се согласам со тебе. Како и да е, мајката не е способна да си го препознае синот, јасно е како ден дека нејзината улога на земјата и има завршено.

Марта: Не. Освен ако среќата на нејзината ќерка остане. И, ништо повеќе од моето срце, моите надежи се скршени кога те слушам како зборуваш на овој нов, совршен начин, на кој ти ме научи да не почитува ништо.

Мајката [во ист апатичен тон]: Тоа само ми докажува дека се околу нас може да се отфрли, но има сили кои се не отфрливи, и на оваа ништо не е сигурно дека ние имаме свои вистини.

[Огорчено] И мајчината љубов кон сина си е вистинска.

Марта: Но ти не си сигурна дека мајката може да ја сака мајката?

Мајката: Не е сега момент кога би сакала да те повредам, Марта, но љубовта кон ќерката неможе да биде иста. Те погодува поплатко. Како ќе живеам без љубовта кон синот?

Марта: Прекрасна љубов, ти скоро го заборави дваесет години!

Мајката: Да, тоа е убава љубов која беше тивка дваесет години. Кажи што ќе кажеш, таа љубов е доволно волшебна за мене,

бидејќи јас неможам да живеам без неа. [Таа станува од нејзиното столче.]

Марта: Не е возможно да зборуваш така, без никаква помисла за ќерка ти, без да имаш ни мал бунт!

Мајката: Тешко ти е да го свариш ти тоа, но возможно е. Јас не размислувам за ништо повеќе, ни па на мал бунт. Не се сомневам дека мојата казна, за сите овие убиста дојде, на овој начин, тие се исушени, набутани, стерилни, немаат за што да живеат. Затоа и општеството ги отфрла, тие не се добри за ништо.

Марта: Јас неможам да те слушам ваква, да зборуваш за злочин и казна, тоа е . . . . необјасниво!

Мајката: Јас можам да се објаснам, јас прекинав да завземам страна. Но вистината е дека со едно дело упоропастив се. Ја изгубив слободата и мојот пекол дојде.

Марта [одејќи кон мајка си, гневно]: Ти никогаш немаш вака зборувано со мене. Сите овие години ти незастана позади мене, твоите раце никогаш не ги држеа нозете како што треба на сите тие што умреа. Ти премногу размислуваш за пекол и слобода деновиве! Никоаш ти се немаше пројавено тоа дека ти немаш право на живот и ти полна, како што сега зборуваш. Која промена може син ти да ти ја принесе?

Мајката: Јас си продолжив, тоа виситина. Но јас живее преку све, јас живеев по навика, што не е многу поразличн од смрта. Самата експресија на жал беше доволна, мојот син дојде и ми направи промена. [Марта прави гест како да зборува] Ох, јас знам, Марта, тоа не е логично. Каква жал има криминалецот? Но јас приметив дека мојот жал беше мајчински, јас си го немам сеуште повишено тонот. Нема повеќе болка од љубовта која се јавува во моето срце, ова е премногу за мене . Знаам дека ова е болка, но тоа не е логично. [Со променет тон.] Но овој свет повеќе

нема логика, јас имам право да го осудам, бидејќи јас испробав се што тој ми пружи, од создавање па до уништување.

[Таа оди кон вратата. Марта се протнува пред неа.]

Марта: Не, мајко, ти не смееш да ме остави. Не заборавај кој остана покрај тебе, то си замина. Скоро цел живот останав со тебе, а тој те остави во тишина. Ваљда на тоа се секаваш. Тоа е ценатаа. И твоја должност е да се вратиш со мене.

Мајката [нежно]: Тоа е вистина, Марта. Но тој е мој син, кој беше убиен од мене.

[Марта полу потргната се свери во вратата.]

Марта [после кратка пауза, со зголемени емоции] : Се што можеше да даде мажот го даде. Тој ја напушти државата. Тој запозна нови хоризонти, морето, слободата почна. Но ти остана тука, јадејќи ми го срцето во сенките, мала и неважна, закопана жива во заборавена долина во срцето на Европа. Жива закопана! Никој не ме бакнал во уста и никој, ниту ти, не ме видел гола. Мајко, јас се колнам во тебе, за ова мора да се плати. Како што сега, јас го сторив последното нешто што морав да го сторам, ти несмееш да ме напуштиш(дезертираш) бидејќи еден празен маж е мртиов. Дали разбираш за некој кој го има проживеано животот дека смрта не е ништо. Може ме да го заборовиме мојот врат и твојот син. Што се случи не е важно за него, тој немаше ништо да добие во својот живот. Но за мене е различно, и ти ми одземаш се, ме обесправуваш од задоволствата во кој тој уживал. Зошто мора тој да ја обесправи мајчината љубов така и да ти да пропаднеш во реката со него во таа мрачна заледена река? [Тие се свертат една во друга, Марта го трга погледот, и продолжува да зборува со многу тивок глас.] Само барам нешто мало, многу мало од животот. Мајко, има зборови кои неможам да ги изговорам, но, нема да биде најдобро ако продолжиме да го живееме животот, како што го живеевме, јас и ти заедно?

Мајката: Дали го преопзна?

Марта: Не, не го препознав. Немав никаква претпоставка како ќе изгледа, се се случи наеднаш. Ти рече самата, овој свет не е логичен. Но ти не беше во право во врска со прашањето кое ми го постави. Колку што знам и да го препознаев, немаше да направи разлика.

Мајката: Сакам да верувам дека тоа не е вистина. Никоја душа не е свет криминалце дури и најлошите убијци имаат моменти на сочувство.

Марта: И јас имам такви моменти, исто. Но јас не ја наведнав главата поради братот кој не го познавам и не ми значи ништо.

Мајката: Тогаш на кој ќе ја наведнеш главата?

[Марта ја наведнува главата]

Марта: На тебе.

[Кратка пауза.]

Мајката [тивко]: Пре доцна е, Марта. Јас неможам да вида во тебе. [половично го трга погледот.] Ох, зошто си тивка? Тишината е убиствена. Но зборувањето е опасно, колку малку зборуваше тоа не нанесе да го сториме тоа што го сторивме [се врти кон ќерка си.] Дали плачеш, Марта? Не, ти нема да знаеш како да плачеш. Ти памтиш последниот пат кога те бакнав?

Марта: Не, мајко.

Мајката: Разбирам. Тоа беше одамна и ти заборави што ти реков во моите прегратки. Но јас никогаш не престанав да те сакам. [Таа полека ја повлекува и прегрнува, Марта дава нежен отпор] Јас знам сега, сега кога животот на брат ти заврши, мора и мојот да заврши. [Прагот е слободен за да помине преку него]

Марта [покривај си го ликот со рацете]: Но што, ох, што е поважно од жалта на твојата ќерка?

Мајката: Изнемоштеност, можеби . . . . мојот копнеж за одмор.

[Таа излегува. Марта не се потрудува да ја спречи. Откако мајката ја напушта, Марта трча кон вратата и ја лупа со сета сила, и се склопчува на касата. Паѓа на земјата и плаче гласно и немилосрдно.]

Марта: Не,не! Зошто да ме засега мене за брат ми? Не треба! И сега јас сум натрапник во мојот дом, тука нема место каде што можам да се потпрам на некој. Не, не е моја дочжност да се грижам за него, ох, не е фер воопшто, цела неправдина ја направи невиниот! За се тој, тој сега тој сакаше, додек јас сум тука сама, тој од кај морето за кое јас копнеев. Ох, колку го мразам! Целиот мој живот помина за овој бран да ме поткрене и одфрли некаде далеку, а сега јас знам дека нема никогаш да се врати. Сега сум проколната тука да седам, со другите земји, другите нации, оставена со мојата лева и десна рака, пред мене и позади, сите тие рамнини и планини тие се бариери за солените ветрови кои дуваат од морето, за тој жубор од морето, за сите незавршувачки зајдисонца. [Со потивок тон.] Тука има места, каде се толку далеку од морето, што некој вечерини го носат ветерот на алги. Тоа ме потсеќа на плажи, на гласни гулаби, на златни песоци кои се бањаат во бескрајното зајдисонце. Но морските ветрови не достигнуваат до тука. Јас можам да го притиснам увото до земјата и тогаш нема да ги слушнам кршачите на мраз, или звукот на среќно езеро. Јас сум предалеку од се што сакам, мојот излес е предалеку од лекот. Јас го мразам, да, јас го мразам дека тој доби тоа што го сакаше! Мојот единствен дом е несигурен, за мојата глад јас немам ништо освен кисели моравски трнки, за мојата жед за крв во оваа колиба. Има цена која мора да се плати за љубовта на мајката! Нема љубов за мене, затоа нека умре. Нека се затвори на мене, јас сакам да бидам оставена во мојот гнев, во мојот рамноправен гнев. Бидејќи јас немам намера да одам накај рајот или пак да ми биде простено пред да умрам. Во таа јужна земја,

заштитена со море, во која ќе пребегнам, во која ќе можам да дишам слободно, во која ќе можам да се гушнам со друго тело, да се валкам во брановите, во таа морско заградена земја каде боговите немаат пристап. Но таму секој се свери на секоја страна, се е планирано да личи како скромна молитва. Го мразам овој тесен живот во кој сите се свертат во Господ/Бог.

Но јас немам свои права јас сум прогонета од неправдата која ми беше нанесена, јас нема да потклкнам. Јас бев измамена од земјата, отфрлена од мајка ми, оставена сам со моите злочини и ќе бидам оставена на овој свет без излекување. [Се слуша тропане на врата] Кој е?

Марија: Патник.

Марта: Ние не примаме гости повеќе.

Марија: Но тука е мојот маж. Јас дојдов да го видам.

[Марија влегува]

Марта [гледајќи ја]: Твојот маж. Кој е тоа?

Марија: Тој дојде вчера вечерта и вети дека ќе ми се јави утрово. Јас не разбирам зошто не дојде.

Марта: Тој рече дека жена му е во странство.

Марија: Имаше специјална причина да го каже тоа. Но ние се договоривме да се сретнеме.

Марта [нетргајќи го погледот од Марија]: Тоа мора да е тешко. Вашиот маж си замина.

Марија: Заминал? Не ве разбирам. Не зема тој соба тука?

Марта: Да, но си замина во текот на ноќта.

Марија: Навистина, не верувам во тоа. Јас ги знам причините зошто сакаше да остане во оваа кука. Но начинот на кој зборувате ме плаши. Каже те ми директно што има да се каже.

Марта: Немам ништо што да ви кажам, освен тоа дека мажот ви не е тука.

Марија: Јас неможам да разберам, немаше да замине без мене. Дали кажа зошто доаѓа и дали ќе се врати?

Марта: Тој не напушти за добро.

Марија: Те молам слушај. Јас неможам да го поднесам овој притисок повеќе. Од вчера чекам, чекам, во оваа чудна земја, мојата нервоза ме донесе во оваа кука. Јас нема да си одам без мојот маж или без да ми се каже каде можам да го најдам мажот ми.

Марта: Вашиот маж каде е мене не ме засега, тоа вас ве засега.

Марија: Вие грешите. И вас, исто, ве засега ова, и блиско. Незнам дали знаете и дали ќе му се допадне на мажот ми ова што ќе ви го кажам, но смачено ми е од игри. Мажот кој дојде тука вчера е ваш брат за кој немавте слушнато со години.

Марта: Тоа не се новости за мене.

Марија [насилно]: Тоа се случи? Ако сега се е јасно, тогаш зошто Јан не е тука? Дали вие не го пречекавте со добро, вие и вашата мајка, и дали вие не бевте среќни дека тој се врати?

Марта: Мојот брат не е тука, бидејќи тој е мртов.

[Марија гледа Марта за некој момент без да рече нешто. И послам се доближува до неа, смејки се.]

Марија: Ах, вие се шегувате, секако. Јан ми кажуваш често дека кога сте биле мала сте сакале да си поигрувате со луѓето. Вие и јас сме скоро сестри и ---

Марта: Не ме допирај. Остани каде што си. Немаме ништо заедничко. [Пауза.] Можам да ве уверам дека не се шегувам, вашиот маж почина вчера. Затоа вие немате причина да бидете тука повеќе.

Марија: Но вие сте луда, луда! Тука луѓето не умираат така така, поготово кога некој сака да се забознае со нив, во еден момент, одеднаш. Не ви верувам. Дозволете ми да го видам, јас неможам да си го замислам тоа.

Марта: Тоа е невозможно. Тој е на дното на реката [Марија ја протега раката кон Марта] Не ме допирај! Остани таму. Повторувам, тој е на дното од реката. Мајка и јас го однесовеме таму вчера, откако го успавме. Тој не страдаш, но сигурно е мртов, тоа бевме ние, мајка и јас, кој го убивме.

Марија[се смалува/отрга]: Јас мора да сум луда. Слушам зборови кои ги немам слушнато до сеа, знаев дека нема да испадне добро од работава, но ова е чиста лудост и јас нема да бидам дел од ова. Истиот момент кога ти зборви ги слушнав тие нанесоа смрт на моето срце, ми се чини како да зборувате е друг маж, тоа не е мажот со кој споделувам ноќи и сето ова е приказна од порано во која мојот сакан нема поврзаност.

Марта: Не сум јас таа што треба да ве убеди, само ви ја кажувам вистината. Вистинаа која требаше да се препознае порано.

Марија[Со начин на повлекување]: Но зошто, зошто го сторивте тоа?

Марта: Тоа не е правото прашање за мене?

Марија [трогнато]: Што е право? . . . Мојата љубов за него.

Марта: Што значи тој збор?

Марија: Тоа значи – тоа значи дека овој момент е уништувачки, понижувачки за моето срце, значи во оваа состојба ме прави моите прсти да посегнат по убиство. Тоа значи дека сите мои радости, и оваа лудорија, донесоа ненадејна тага за мене. Да, ти луда жено, ако ти не беше тоа че разбереше, ќе го разбереше значењето на зборот, кога ги осетив моите нокти како ги гребат твоите образи.

Марта: Уште, користиш јазик кој не е јасен за мене. Зборовите како радост, љубов и тага се безначајни за мене.

Марија [Со голем напор да остане смирена]: Слушај, Марта, така се викаше, нели? Ајде да ја сопремe оваа игра, нема логика. Јас ќе прекинам со безкорисните зборови. Сега јасно кажи ми јасно што знаеш, пред да се испуштам од контрола.

Марта: Секако јас објаснив едноставно. Ние го сторивме истото што го сторивме на другите патници кои доаѓаат тука, ние го убивме и му ги зедевме парите.

Марија: Значи неговата мајка и сестра се злосторници?

Марта: Да. Но тоа е нивната работа, и ничива друга.

Марија [сеуште со голем напор да остане смирена]: Дали знаевте дека тоа беше брат ви кога го сторивте делото?

Марта: Ако мора да знаете, тоа беше недоразбирање и ако имате искуство од светот, тоа нема да ве зачуди.

Марија [движејќи се кон масата, со прекрстени раце преку градите, во низок, тажен звук]: Ох, мој Господе, знаев ! Знаев дека овие игри ќе предизвикаат трагедија и дека ќе бидеме казнети, тој и јас, бидејќи се напуштив ме. Јас се чувствував загрозувана уште со првиот воздух во оваа држава. [Таа застанува однапред на масата и продолжува да зборува, без да ја гледа Марта.] Тој сакаше неговото враќање дома да биде изненадување, да го препознаете и да ве усреќи. Прво неможеше да ги стокми правите зборови. И после, кога се обиде да ги изустува, тој беше убиен. [Липајќи] И вие, две лудачи, толку слепи да го видите вашиот прекрасен син, и вие никогаш нема да знаете за добрина, за благородна душа, човекот кој вие го убивте вчера вечер . . . . . Тој можеби беше ваша гордост, но беше мој. Но, не, вие му бевте непријатели, ох, како не ви е срам! Барем како можевте да зборувате толку мирно за

тоа што некој би избегал на улица, би плачел од дното на срцето како повредено животно?

Марта: Вие немате право да ме обвинувате бидејќи вие не знаете што се случи точно. До сега мајка ми лежи мртва с незиниот син, притиснати еден до друг, а речната стурја сега почнува да им ги крши лицата над големиот куп на тела кои скапуваат. Нивните тела се одвлекуваат и се укопуваат во истата земја. Но јас неможам да разберам како ова треба да ме натера да врескам со болка. Јас имам многу различна идеја за човекото срце, и да сум искрена, вашите солзи ме револтираат.

Марија [шетај се околу неа гневно]: Моите солзи се за радостите кои ги изгубив, за животот кој е украден од мене. И ова е подобро од девојка која неможе да плаче и која ќе убие човек без око да и трепне.

Марта: Не си замислувај дека овој разговор ќе ме погоди, навистина не прави разлика. За мене , исто ,јас имам видено и слушнато доволно, и јас, исто, си пресудив да умрам. Но јас нема да им се придружам, зошто , навистина, дали ќе сакаат друштво? Јас ќе ги оставам во нивната ново-најдена љубов, во нивните лоши спомени. Ниту ти ниту јас имам дел од нив, се е завршено и ти се несреќи како нас, вечно. За среќа јас имам спална и пттковје.

Марија: Мене не ми е важно за тебе дали ќе умреш или дали твојот свет е во пропаѓање, ако е јас си ја изгубив љубовта на животот и без разлика колку и да ти е пропаднат животот во мрачните ноќи на самотија, каде секоа меморија е измачување?

[Марта доаѓа од позади и и зборува над главата.]

Марта: Да не преувеличуваме. Ти си го изгуби мажот и јас ја изгубив мајка ми. Ние сме одолжени. Но ти само го изгуби еднаш, после уживање со години и години без никакви

потешкотии. Моето е потешко. Прво мојата мајка ме отргна, сега таа е мртва. Јас изгубив двапати.

Марија: Да, можби јас се сожалувам со тебе и ја делаам мојата жал со тебе, ако не знаеше јас го очекував, сам во своата соба, кога вие планиравте да го убиете.

Марта [со глас на ненадеен очај]: Јас сум со вашиот маж, исто, за тоа патев како што тој патеше. Исто како него, јас мислев дека мојот беше сигурен засекогаш, помисли дека злочинот ќе ја загарантираше врската помеѓу нас и мојата мајка и дека та беше нескршлива. И на кој че треба да се потпирам, ако не на жената која убиваше покрај мене на кој? Јас погрешив. Злочин, исто, тоа значи самотија, иако илијадници се вклучени во неговото реализирање. Исто така тоа ми се совпаѓа со мојата желба да умрам сама, откако живеам и убив сама. [Марија се врти кон неа, солзи почнуваат да и се слеваат. Марта се враќа назад, нејзиниот глас се повишува.] Стој! Ти реков да не ме допираш. Во овој момент не треба топлината на човекова рака да ме допре пред да умрам, во овој момент се што ме потсеќа на љубов кон глупави луѓе ми ствара одвратност. Јас се чувствувам како да ми пулсира крвта од мене од мојата гнев од одвратност.

[Марија санува на нозе. Двете жени се лице в лице, стоејќи блису една до друга]

Марија: Немај страв. Јас нема да направам нипто да ја спречам твојата желба за твоето убиство. За оваа ужасна болка кој го обвива моето тело е како менгеме, јас се чувствувам да ме обвива слепило и се околу мене како да се темни. Ниту ти ниту па мајка ми нема да биде понеобјаснета од мене, пребелнички лица дојдоа и тие заминаа по патот на трагедијата која никогаш заврши. За тебе, Марта, јас спрема тебе нема ни омраза ни милост. Јас изгубив моќ да сакам или пак да мразам некој. [Одеднаш си го трие лицето со рацете.] Но тогаш – јас едвај имав

време да патам или да се бунтувам. Мојата несреќа беше . . . .
преголема за мене.

Марта [се движи неколку чекори кон вратата, и послем се враќа накај Марија] : Но сепак не е доволно, тоа те остави да липаш. И јас видов дека понекогаш тоа е единственото нешто што ми остана да го сторам откако ќе те оставам засекогаш. Јас сега ќе те оставам во очај.

Марија [сверејќи се во неа, погодена од ужас] : Ох, те молам остави ме сама! Оди си, остави ме!

Марта: Да, сега си одам, тоа ќе биде олеснување и за мене. Твојата љубов и твоите солзи се идиотцки за мене. Но пред да одам да умрам, јас морам да се отарасам од илузијата дека ти си во право, дека љубовта не е залудна и дека се тоа што се случи е само една несреќа. Баш спротивно, сега дека сме во нормална состојба, јас морам да те убедам во тоа.

Марија: Што мислиш со тоа?

Марта: Дека во нормалната состојба никој не е препознаен.

Марија [дискретно]: Ох, зошто ми е мене гајле? Јас само знам дека моето срце е распарчено, и ништо друго, ништо друго не е важно освен човекот кој го уби.

Марта [немилосрдно]: Молчи! Јас нема да слушам да зборуваш за мажот, кој го мразам. Тој замина во горката куќа на прогонот. Каква будала! Значи, тој замина таму каде што сакаше, тој е сега со жената за која тој го премина морето. Така да сите сме спокојни, како и што треба да биде, за да бидат сите работи во ред. Но прво поправи си го умот, не мисли на него нити на нас, нити на животот нити на смрта, нити на некое место нити на татковината. [Со презирно смеење.] Ти можеш да се согласиш дека ова место никој неможе да го нарече дом, место исполнето со темнина подземја, од каде ние одиме да храниме слепи животни.

Марија [липајќи]: Немојам, ох, не, јас немојам да се справам со начинот на кој зборуваш. И јас знам и тој, исто, немаше да се справи со начинот на зборување. Тој сакаше да најде друга татковина кога го премина морето.

Марта [се движи кон вратата и се врти/лула околу неа]: Неговата глупавост си го доби заслуженото. И скоро и ти ќе го добиеш своето. [смејки се како претходно] Ние сме измамени, ти викам. Измамени! Што ни должат тие, тие слепи импулси, тие инстинкти кој ни ги уништуваат душите? Зошто да се плаче за море, или за љубов? Каква безсмисленост! Твојот маж знае кој е одговорот: мртвечницата каде што се завршува е местото каде сите ќе бидеме набутани, едни до други. [одмазнички] Дојде време за тебе, исто, јас знам, можеш ли да се сетиш на оваа меморија на овој ден во кој ти почнува најсуровиот прогон. Пробај да разбереш дека никаква жал нема да те изедначи со невиноста, истата таа што му го стори тоа на мажот.

И сега, пред да одам, да ти го дадам последниот совет, јас ти должам, бидејќи колку што памтам ти го убив мажот. Моли се на господ да те исчеличи како камен. Таа среќа тој ја насочи за себе, и тоа е висинска среќа. Прави како тој што прави, биди gluva на сите предлози и претвори го твоето срце во камен се додека има уште време. Но ако ти се чувствуваш како да немаш храброст да навлезеш во овој тежок и слеп мир, тогаш и ти дојди придружи се на оваа кука. Довидување, сестро моја. Како што гледаш. Се е едноставно. Ти имаш избор помеѓу безцелна среќа или помеѓу неудобен кревет во кој сите те чекаме.

[Таа излегува. Марија, која ја слушаше во оваа ужасна претстава, се испружува, ги истегнува рацете пред неа.]

Марија [нејзинот глас се повишува до викање]: Ох, Господе, јас немојам да живеам во оваа пустина! Ти си тој на кој можам да го повикам и на кој ќе му ги кажам овие зборови. [Таа седнува на

нејзините колена] Јас се предавам во твоите раце. Имај милост и кон мене. Сослушај ме и поткрени ме од прашината, О Свет Отецу! Имај милост за оние кои се сакаа и беа разделени.

[Вратата се отвара. Стариот помошник стои на прагот.]

Стариот помшник [со јасен, топол глас]: Што е оваа галама? Да не ме повика некој?

Марија [сверејќи се во него]: Ох! . . . Незнам. Но вие ќе ми погомгнете, ќе ми помогнете, мене ми треба помош. Бидете добар и кажете дека ќе ми помогнете.

Старито помошник [со истиот глас]: Не.

ЗАВЕСА